

- I. k. I. Solon adótvényéről. *Telky Ivántól*. 1867. 14 l. Ara 10 kr. — II. Adalékok az attikai törvénykönyvhöz *Telky Ivántól*. 1868. 16 l. 10 kr. — III. A legújabb magyar Szentírásról. *Tarkanyi J. Bolától*. 1868. 30 l. 20 kr. — IV. A Nibelung-ének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. *Szász Károlytól*. 1868. 20 l. 10 kr. — V. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladata. *Toldy Ferencztől*. 1868. 15 l. 10 kr. — VI. A keleti török nyelvről. *Vambéry Arminiótól*. 1868. 18 l. 10 kr. — VII. Geleji Katona István főleg mint nyelvész. *Imre Sándortól*. 1889. 98 l. 30 kr. — VIII. A magyar egyházak azeriartásos énekei a XVI. és XVII. században. *Bartalus Istvántól*. Hangjegyekkel. 1869. 184 l. 60 kr. — IX. Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. (I. Sztáray Mihálynak eddig ismeretlen szindarabjai. 1550—59. — 2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. 3. Baldi Magyar olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. — 5. Szenczi Molnár Albert 1574—1633). *Toldy Ferencztől*. 1869. 176 l. — X. A magyar bővített mondat. *Brassai Samueltől*. 1870. 46 l. 20 kr. — XI. Jelentés a felső-ausztriai kolostoroknak Magyarországot illető köziratai- és nyomtatványairól. *Bartalus Istvántól*. 1870. 43 l. 20 kr. (1867—1869.)
- II. k. I. A Konstantinápolyból legújabbán érkezett négy Corvin-codexről. *Matras Gábor* l. tagtól. 1870. 16 l. 10 kr. — II. A tragikai felfogásról. Székfoglaló. *Szász Károly* r. tagtól. 1870. 32 l. 20 kr. — III. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. *Joannovits Gy.* l. tagtól. 1870. 43 l. 20 kr. — IV. Adalékok a magyar rokonértelmi szók értelmezéséhez. *Fenaly Henrik* l. tagtól. 1870. 47 l. 20 kr. — V. Solomos Dénes költeményei és a hétzigeti görög népnyelv. *Telky Ivan* lev. tagtól. 1870. 23 l. 20 kr. — VI. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). Székfoglaló. *Zichy Antal* l. tagtól. 1871. 33 l. 20 kr. — VII. Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kanonista. II. Margit kir. hercegnő, mint athikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1583-ból. Második kiadás IV. Egy XVI. századbeli névénytanú névtár XVII. és XVII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszaco Magyarországon Bessenyei-előtt) *Toldy Ferencz* r. tagtól. 1871. 124 l. Ara 40 kr. — VIII. A sémi magánhangzókról és megjelölésük módjairól. *Gr. Kun Géza* lev. tagtól. 1872. 59 l. 20 kr. — IX. Magyar szófejtetések. *Szilady Aron* l. tagtól. 1872. 16 l. 10 kr. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. *Szenassy Sándor* l. tagtól. 1872. 114 l. 30 kr. — XI. A lefferekről. *Szilady Aron* lev. tagtól. 1872. 23 l. 20 kr. — XII. Emlékbeszéd Arvay Gergely felett. *Szvorényi József* lev. tagtól. 1872. 13 l. 10 krajczár. (1869—1872.)
- III. k. I. Commentator commentatus. Tárlozatok Horatius satiráinak magyarázóitán. *Brassai Samuel* r. tagtól. 1872. 109 l. 40 kr. — II. Apáczai Csérei János Berezai Akos fejedelemben benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egretem ügyében. *Szabo Károly* r. tagtól. 1872. 18 l. 10 krajczár. — III. Emlékbeszéd Bitnütz Lajos felett. *Szabo Imre* t. tagtól. 1872. 18 l. 10 kr. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló. *Vadnai Károly* l. tagtól. 1873. 64 l. 20 kr. — V. Emlékbeszéd Fingel József felett. *Fenaly Henrik* l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VI. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ősköltészetre. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 1873. 135 l. 40 kr. — VII. Emlékbeszéd Schleicher Agost, külső l. tag felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VIII. A nemzetiégi kérdés az araboknál. *Dr. Goldsziher Ignácztól*. 1873. 64 l. 30 kr. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 1873. 12 l. 10 kr. — X. Adalékok Krim történetéhez. *Gr. Kun Géza* l. tagtól. 1873. 32 l. 20 kr. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. *Riedl Szende* lev. tagtól. 51 l. 20 kr. (1872—1873.)

- IV. k. I. szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére, különös tekintettel a magyarra. *Brassai Samuel* r. tagtól. 1874. 151 l. 40 kr. — II. szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálýmik dana hangjegye. 1874. 32 l. 20 kr. — III. szám. A classica philológusunk és az összehasonlító árja nyelvstudományok miveltése hazánkban. Székfoglaló. *Bartal Antal* l. tagtól. 1874. 182 l. 40 kr. — IV. szám. A határozott és határozatlan mondatról. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 1874. 31 l. 20 kr. — V. szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletre hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai vizonyokra keleten. *Dr. Goldsziher Ignácztól*. 1874. 42 l. 20 kr. — VI. szám. Jelentések: I. Az orientalistákak. II. A tartott nemzetiégi...

PSYCHIATRIA

ÉS

POLITIKA.

ZICHY ANTAL

T. TAGTÓL.

BUDAPEST.

1890.

Psychiatria és politika.

Grünwald Béla Széchenyije alkalmából.

(Olvastatott a M. T. Akadémia 1890. márcz. 24-én tartott ülésén.)

Jó tíz évvel ezelőtt e teremben (a Kisfaludy-Társaság ülésén) felolvastam Horác II. könyvének 3-ik nagy szatiráját, saját gyarló fordításomban, «Az ember mind bolond» cím alatt, mely cím az együtt volt nagy közönségnek annyira megtetszett, hogy istenes megadással hallgatta végig a nem kevesebb mint 326 hexamétert. Nagy sor. De miről is írhatna többet egy philosoph költő, mint az emberek bolondságairól. Damasippus, vagyona elvesztése után, elkeseredve, a Tiberisbe akarja ölni magát, s már beugrani készül a hídról, mikor Stertinus, a philosophus, visszarántja, s azzal békíti ki az étellel, hogy nem csak ő az egy bolond a világon, hanem, nézzen csak körül, úton-útfélen, régi és új időkben, kicsi és nagy emberek közt elég bajtársakat fog találni. Még pedig legmulatságosabb az, hogy egyik a másikat korholja s neveti ki, nem véve észre, hogy ő maga is «hordja a nyúlfarkat a hátán», s elég nevetni és korholni valót nyújt másoknak.

Az ily okos bolondok során, — lám mennyivel megelőzve a dr. Möbius, dr. Krafft-Ebing s a modern psychiatria egyéb tekintélyeit! — első helyre teszi a szatira-író a nagyravágyók hóbortjait, az ó görög eposz és tragédia örökéltű hőseit. S épen ott fogja fel az őrzöngés logikai fonalát, a hol legújabbban a kórtanra támaszkodva, Grünwald Béla, egy merész fogással, Széchenyi egyéniségére alkalmazta azt.

Az anyagyilkos Orestes, — mondja a költő, — azt hiszed, hogy örültté szülegyilkossága után lett, s hogy nem előbb volt már a

gonosz Furiáknak a rabja? — Sőt, — így egészíti ki a thesist, — attól fogva, a hogy őt már elmebetegnek ismerték, korholni valót mitsem tőn Orestes! stb. Aztán a hatalmas Atrida Agamemnon elé vezet, s gúnyos alázattal számon kéri tőle, miért nem engedi, saját tábora hívét, Ajaxot, tisztességesen eltemettetni. Mert az bolond volt, válaszol megvetőleg a nagyúr, ezer juhot lemészárolt dühében, s halálnak szánta Ulyssesst, Menelaust, stb. Hát te nem vagy még örültebb, viszonzoz a kérdő, mikor esupa nagyra-vágyásból, Aulisban, saját kedves leányodat Iphigeniát, akarod, egy borju helyett feláldozni? — Dühöngő s vétkes is úgy lesz mind, kit az ál-hírnévnek üvegsengése bolondít, mind, kit a vérengző Bellona riadva körülvelt!

Hogy az ember nem csak lesz, hanem születik is azzá a mivé lett, az olyan régi igazság, mely úgy hiszem, bizonyításra nem szorúl. Nincs az a nagy pedagóg a világon, a ki saját mesterségén, a nevelésen kívül, két más tényezőnek segítő vagy gátló közreműködését el ne ismerné. Egyik s tán hatalmasabb: a természet, vagyis az embernek vele született hajlamai, temperamentuma; másik: a világ, vagyis az emberek és körülmények, melynek sokféle befolyása alól magát, még ha kolostorba zárkoznék is, halandó ki nem vonhatja. E tényezők mérlegelése fokozott fontossággal bír egy olyan, nem csak érdekes (ezzel kevés van mondva), hanem olyan komplikált, olyan sokoldalú egyéniség megítélésénél, minőhez foghatót nem csak a magyar, hanem bármely nemzet közeletének szereplői között is alig, vagy csak keveset fogunk találni. Nem hiszem, hogy a legbehatóbb pszichológusnak s leggeniálisabb jellemfestőnek is, — s Grünwald B. bizonyynyal ezek sorába tartozik, — sikerüljön columbusi tojásként, egy kulcsot feltalálni, mely azonnal mindent feltár előttünk, mindent megold, mindent megezáfol, a mit mások véltek, s mindenre megfelel, a mi rejtély maradt.

Én azt hiszem, hogy a fent elősorolt emberképző tényezők kettejének kevesebbé számbavétele egyoldaluvá tette az író s téves következtetésre vezette, mikor a laicus előtt is tisztán állónak hirdeti, hogy Széchenyi lelki küzdelmeinek, idegbetegségének s végre öngyilkosságának magyarázata nem a politika, hanem merőben csak a «psychiatria körébe» tartozik. S így kockázottnak látszik azon hozzávetése is, hogy Széchenyi öröklött és gyógyíthatatlan

betegségének ugyanazon jelenségei mutatkoztak s lefolyása is ugyanaz lett volna, ha soha nem foglalkozik is politikával, s hogy «más viszonyokból eredő megrázó lélektani hatások ép oly válságot idéztek volna elő» stb. Ez utóbbi föltevésre, melyet mint elméletet nem akarok kétségbe vonni, szükségünk nincs többé, a hol a tragicus valóság, az általa mindig rettegett, előre megjósolt, kikerülni ohajtott catastropha, az 1848/9-ki időszak, s annak tíz éves utóféjdalmai állanak előttünk.

Mikor a szellemes korfestőnek, — történetírónak még nem nevezhetem — első kötetét, a *Régi Magyarországot* olvastam, az, megvallom, réám, de kire nem? leverő hatással volt. Mert olyan pessimismus vonúl rajta végig, a minőt csakis egy Széchenyinek, a regeneratornak, boesáthatunk meg; de a ki sohasem válhatott volna ám, mondjuk «regeneratorává» egy olyan elsülyedt, minden erkölcsi értékéből kivetkőzött, önérzet s életképesség nélküli népnek, vagyis népsöpredéknek, a minőnek képét állítja bámuló szemünk elé a szerző. Látva a hatást, mit ama sötét korrajz tett, élénk volt bennem azon ohajtás, s ennek tisztelt tagtársunk irányában, — emlékezhetik rá, — kifejezést is adtam, hogy egy ilyen első kötet után most már egy második kötetel tartozik nekünk, melyben az anyyiak által oly méltatlanul ósárolt úgynev. táblabíró-világot, a nagy Széchenyinek hozzá nem méltatlan kortársait mintegy rehabilitálni s érdemeiket, tollának hatalmával, kellő világításba fogja állítani. E munkát várjuk is tőle, s meg fogjuk kapni.

Foglalóul kell vennünk az előttünk fekvő, tisztán Széchenyi emlékének szentelt könyvet, melynek keletkezése a Széchenyi második nagyszabású, *Világ* című munkájára emlékeztet, mely az öreg Desseswffy támadása következtében látott előbb napvilágot, semmint a készülő *Stádium*.

De az *Új Magyarország* leírásához, illőbb előtért nem is választhatott volna magának tisztelt tagtársunk, mintha nem is «életrajzát», de jellemzését, belső életének megfojtását «kisérli» megadni az újjászületési korszak legkiválóbb, sőt azt egymagában is mintegy képviselő alakjának.

A feladat méltó is volt, kikerülhetetlen is. Ha megoldása módjához némi hozzászólónk van is, az nem csökkenti a kísérlet becsét, érdemét.

Mert valamint egy ember megítélésénél nem szabad csak

egyes elejtett szavai vagy esetleg bevallott hibás lépései után indulunk: úgy egy könyvből sem szabad egyes helyeket vagy épen szavakat kikapnunk az egész egybefüggésének és szellemének mel-
lőzésével.

A Grünwald könyvének legérdekesebb részét épen azon el-
més egybeállítások képezik, melyek a Széchenyi lelkében duló s
idővel egyre fokozódó diszharmoniót, mely melancholiájának, me-
lyet szerző «vele született és gyógyíthatatlan lelki betegségnek»
nevez, eredetét, fejlődését, különböző pházisait s végre gyászos ki-
menetelét, — kétségkívül az általam már korábban egybeállított
adatok nyomán is, — mintegy tükörben láttatják velünk.

Soha sem igényeltem magamnak a Széchenyi életirója vagy
korszaka rajzolójának czímét. Váratlanul jutva hozzá a kincsbá-
nyához, melyet Széchenyi Naplóiban s egyéb hátrahagyott iromá-
nyaiban bir az Akadémia, a dicsőült iránti régi kegyeletemnél
fogva készséggel beállottam nem építő mesternek, a ki még utá-
nam jönni fog, hanem szerény, szorgalmas napszámosnak, ősz-
szehordva, művészi feldolgozásra váró követ, homokot. A nagy
munka elejéhez és végéhez hiányzik még az anyag legnagyobb
része. Keveset tudunk még Széchenyi gyermekkoráról, első nevel-
tetéséről s a szülői házban töltött éveiről; s egyelőre elveszetteknek
tekintjük a forradalom alatt s Döblingben netán folytatólag veze-
tett későbbi naplóit és följegyzéseit. Ezek hiányában Grünwald
tagtársunk könyve is csak tőrősnak válik be, a mi különben nem
akadályozza a feldolgozás művészi voltát, s annak elfogulatlan
élvezetét sem rontja.

Az emberfaj tipikus alakjai között mindig lesznek érdekes
érintkezési pontok; s tán még tanulságosabbak az eltérések.

Míg mi itten a Kraff-Ebingre támaszkodó Grünwald Bélától
kapunk fontos pszichologiai adalekot; az alatt a külföldön dr. Mö-
bius segít az immár száz esztendő s Rousseau-irodalmat kiegészí-
teni s francziáknál és németeknél egyaránt figyelmet gerjeszt.
Über die Geisteskrankheit J. J. Rousseau's czimű munkájában fel-
veti újra a kérdést: vajjon igazán örült volt-e ama nagy reformá-
tor philosoph? s ha igen, mióta és mikép fejlődött ki betegsége?
Ugyan-e kérdéssel foglalkozik a mi sokkal ifjabb, a mi csak kez-
dődő, hogy ne mondjam kezdetleges Széchenyi-irodalmunk derék
munkása, s elfoglalva kiindulási pontját, a fölvetett kérdést azonnal

és végleg meg is oldottnak nyilvánítja. Elmondva lenne tehát már
az utolsó szó? Ezt legyen szabad kétségbe vonnunk.

Ha nem riadunk vissza a szónoklat virágaitól, — két nagy
szónok méltánylásánál, — elmondhatnók, hogy Széchenyi egy
országnak, Rousseau egy világnak volt «regeneratora». — A szív
embere az egyik; az ész apostola a másik. Így állították t. i. ön-
magokat a világ elé. De azóta tudjuk, hogy Rousseau, mint ember,
nagyokat vétett az emberi érzelmek örök törvényei ellen, s meg-
czáfolta saját tanait; viszont Széchenyi, mint ember, nem az ész,
hanem a szív embere, rabja volt s túlságos érzékenységének esett,
szintén önmagát meghazudtolva, áldozatul. Fiatalságának egy részét
mind a két nagy író eltékozolta, azzal a különbséggel, hogy a franczia
szegény fiú mostoha körülmények közt pocsolyákban fetrengett,
s már 38 éves volt, mikor első híres és paradox művével bámulatba
ejtette a dijoni akadémiát, s majd egymásután rohanva vette be
a salont, az üléstermeket, egy világrész egész olvasó-közönségét;
míg a magyar mágnás, előkelő légkörben s egy kitünő apa szeme
előtt növe fel, csak könnyű vére és geniálitása miatt, de még inkább
kénytelenségből szakítja felbe iskolai tanulmányait, hogy azokat
majd egész éltén át, a gyakorlattal kapcsolatosan tovább foly-
tassa, s 37 éves korában alapítója legyen egy új, egy magyar aka-
démianak. Mind a kettő: autodidacta, s szálla lesz a szobatudósok
szemében. S ez úton mind a kettő oly hirtelen válik nagygyá, hogy
nem csoda, ha a dicsőség kissé fejkbe száll, s velőjük valamely
redőjében, úgy mint féreg a potóját, ott hagyja a nagyzás veszedel-
mes csiráját. (Größenwahn, Le délire de l'orgueil.) A siker mind
a kettőt önértetessé teszi, de túlzásig; fokozza ezt még a kritika is,
mely a nagy többséget feléjük hajlitja, mindenik egy világ központ-
jának érzi magát, monomaniába esik, s túlságos érzékenységében
mindent, a mi történik, magára vonatkoztat. Asszonyias hiúságban
nyilatkozik ez a franczia bölesésznél; tragicus alakot vesz fel,
az erkölcsi felelősség roppant elviselhetetlen súlyával, a magyar
államférfiúnál. Ez az egy különbség, melynek jellemző vonását
úgy látszik nem figyelte meg Grünwald t. t.; a mi emberün-
ket, a legnagyobb magyart, egy óriásnak tünteti fel, s mel-
lette eltörpül az új világ ama nagy pharosa, a szellemerőre
nézve bár véghetetlenül föntebb álló, szegény Jean Jacques. Ez is,
amaz is, majdnem ugyanazon szavakkal szeret dicsekedni, hogy

ő nem olyan mint más, és valamint mindent egyedül magának köszönhet, úgy soha sem jár egy úton a sokasággal. «Je ne suis fait comme aucun de ceux que j'ai vu, j'ose croire n'être fait comme aucun de ceux qui existent.»

Mind a kettő csupa autobiographiákkal lép ki a síkra; Rousseau mindenféle álnevek alatt, Széchenyi, főleg a Kossuth elleni harcban nyílt sisakkal, saját egyéniségét, élményeit, legbensőbb énjét tárja ki előttünk. Végre mind a kettő hátrahagyja nekünk Confessiót, Rousseau, finomul kidolgozva s a mint kisütötték reá, telve hazugságokkal, Széchenyi pongyolán oda vetve, szerfelett őszintén, de még sem szánva egészen a megsemmisülésnek.

Mind a kettő élete alkonyán, mikor a világ már betegeknek, tehát élő halottaknak nézi őket, oly számos lucidum intervallummal rendelkezik, hogy ez időszakban a «stíl és a nyelv remekéinek» megalkotására képesek, s tisztábban látnak, mint valaha.

Az utódok kételkedve állanak meg ily nagyságok előtt: ha vajjon bolondok lettek volna-e azok, kik éveken át vezetőik, oktatóik valának? vajjon az emberi ész elferdüléseinek emeltek-e s emelnek ma is még emlékszobrokat? — S beérjük-e, Brunetiére metaphoráját használva, azzal a műtélvezettel: hogy lám milyen szép egy palota, akkor is mikor lángban ég. Mit mások nyomban azzal egészítenek ki, hogy: csakis akkor szép!

A mi az üldözési maniát illeti, mely még egy utolsó érintkezés a két nagy ember között, s öngyilkosságuknak (Rousseaué különben kétes) okozója lett volna: a psychiatristák kissé megakadhatnak, mikor nem képzelgésekkel, hanem valódi tényekkel kell számolniok. Ha egy szegény elaggott embert, a ki kótázásból s másolásból tengeti életét, ha Rousseaut, ez «Emlékkövét korunk szegényének» mint Szász K. Schiller után nevezi, kizavarják rejtek zugai-ból, ha világra szóló *Emile*-jét, mely maig sem avult el, a párisi parlament hóhérkézzel égetteti meg s elfogatási parancsot ad ki szerzője ellen, ha a szabad Svájcban sínes nyugta a *Contrat Social* miatt, a ha bigott református papok feluszítják reá a buta népet s feldulják még azt a házikót is, melyben lakott, ha álnevek alatt kell egy-egy jószívú uraság kastélyában rejtőznie, — vajjon sokkal erősebb idegzet is nem esett volna-e lázas, örületes izgatottságba? Úgy nem különben, ha Széchenyit, a gyanakvó bécsi rendőrség egy titkos összeesküvés fejének nézi, ha megrohanja

beteggyát, házkutatást tart, elrabolja iratait, könyveit, s fenyegetve tudtára adja, hogy az örültek háza jövőre megszűnt az ő fondorlatainak menedékháza lenni: vajjon, kérdem ismét, az övénél erősebb idegzet is ily behatásoknak ellent állhatott volna-e?

Emlékezzünk vissza mind azokra, miket Széchenyi még jobb napokban, időnként a hatalmas Metternich herczeggel beszélgetett. Ez a nagy úr képzeltetlen fölényt, prestiget, gyakorolt egész környezetére. Nagy leereszkedés volt tőle, ha legjelesebb embe-reink közül bármelyikkel csak szóba is állott. Széchenyi sokszor részesült ily kitüntetésben, de az többnyire végzetes, gyászos hatással volt reá. Kevés buzdítást nyert az anyagi javítások terén; ellenben keserű szemrehányásokat, a később felébredt önvád és lelki furdalások apró kigyóinak egész fészket vitte haza magával. Fenyegette, jóslataival nyugtalanította, a lengyel parasztlázadásokra utalásaival rémitgette azt a küzdőt, a ki mint diplomata a Talleyrandokkal kevés rokonságban állott, és sem saját egyéni sérelmeit, sem az ország sérelmeit, nem bírta eltitkolni a hatalmasok előtt. A hamis helyzetet, melybe Széchenyi az ő reform- de nem forradalmi eszméivel a két szélsőség közt előbb-utóbb jutni fog, Metternich előre látta, s égő színekkel állította elébe. Majdnem ugyanazokat mondá, hidegen számító előrelátással a szent-szövetség rögeszméiben megesontosodott kanczellár a reformátor Széchenyinek, a miket ez monda utóbb az aggódó honszerelen, a kétségbeesés szent örületében az agitátor Kossuthnak, kinek nevét, mintegy isten ostorát látta az ég boltozatára írva. Ugyanilyen szent örület ragadja, viszi Kossuthot, mikor a nagy válság eljöttékor, melyet költőink megjósoltak s államférfiaink el nem háríthattak, élére áll a nemzetnek s azt lángszavával vezet, küldi vérmezőre, döntő csatákra! Ez töri meg, a végzetes catastropha után, Vörösmarty lelkét, a Bajzáét, a Garayét. Ezek mind, Széchenyivel együtt «füstbe mentnek» látták életüket, törekvésiket. Petőfit, a milyen exaltált volt, ha megkiméli a kozák lándzsa, megöli vala az a tudat, hogy hazát, szabadságot túlélve ezáfolja meg önmagát s utóbb is ágyban, párnák közt haljon meg. Ezt ő soha el nem viselte volna.

Mind ezek idegbetegek voltak-e? Ha nem születtek azzá, mint Széchenyiről bizonyítja Grünwald, úgy bizonyynyal azzá lettek az adott körülmények közt. «Keservben annyi hü kebel szakadt meg

a honért! — Többet mondok. Az egész országot egy delirium fogta el: regem et gregem. Mindenki a maga hitének volt fanatikus, áldozata. Hisz még az osztrák patriotizmusnak is, melynek létjogát nálunk sokan kétségbe vonták, akadt vértanúja, áldozata, Stadion személyében.

Ha mi a híres olasz antropológ Montegazza legújabb művében, az emberi extasisokról, lapozgatunk: szintannyi támpontokat fogunk találni többek közt egy Széchenyi megítélésére, mint Grünwald Béla t. t. talált a Krafft-Ebing diagnosisiban. Akár a platonius szerelem (VIII), akár a vallásos rajongás (IX), de főképp a patriotizmus (XX) fejezetében. Ez utóbbiban Mazziniról mint szentről beszél; míg vele és Garibaldival a küzdés és uralom, meg az alkotás kéjének mámorosai közé egy sorba állítja Cavourt, sőt Moltkét és Bismarckot is. Bismarckról annyi érdekes adomát örökít meg a mémoires-irodalom, hogy a Széchenyi Naplói csak általam is összeállított különezkódései rovatának elég méltó páriáit bírjuk. Nem rég olvastam, hogy a német egységnek e megalkotója, egyszer, uralkodójával tartott valamely eszmecsere után, nem tudott másképp duzzadó érzelmein könnyíteni, mint egy nagy táleza üvegedénynek földhöz csapásával.

Jó, hogy nagy embereink nem írnak mind naplót, vagy gondosabban elássák azokat. A modern pszichiatría hamar kivetkőztetné őket bitorolt nimbusaikból, s apró pénzzé váltaná fel colossális érekszobraikat.

Egy nagy ember nagy tevékenységének, s e közben tétováinak, küzdelmeinek mind egy pontra, egy veleszületett s gyógyíthatatlan idegbetegségre vagy épen agybántalomra visszavezetése, és ez egy pontból kimagyarázása azzal a veszedelemmel jár, hogy megvesztegeti ítéletünket s történetírói tisztünkre alkalmatlanná tesz. Főképp, ha különben is a közéletben pártállást foglalunk el. Mind azt, a mi egyéni felfogásunknak kedvez, a józanságnak s természetes állapotnak, ellenben mindent, mi ellenünk szól, a deliriumnak, a kórság tünetjeinek leszünk hajlandók tulajdonítani. Grünwald Béla könyvének több helye arra látszik mutatni, hogy ily hajlamtól nem egészen mentt! Sőt egész rendszert csinált magának belőle.

Széchenyit p. o. Kossuthal azonosítani, mind a kettőnek extasisait le is számítva, szintúgy nem lehet, mint nem lehet Metter-

nich herczeggel. Ha Széchenyi elmondhatta, hogy a Metternich rendszere után az övé fog kezdődni; úgy Kossuth is érezhette magában, hogy Széchenyi után már ő reá került a sor. Deák pedig mind a kettőnek, mondjuk akár mind a háromnak átvette örökségét. Minden kornak megvolt, s meglesz a maga embere. Nyugalomra egyaránt szüksége van, mint mozgalomra az emberiségnek: örökké egyik állapota se tarthat.

A történetírónak nem szabad azt követni, mit a léha kortársak nagy tömege tesz, mely elismerésével csak a sikernek adózik. Széchenyi méltán fájlalhatta a nagy többségnek iránta való meghidegülését, Kossuth elleni bátor fölépte miatt; de őszinteségét, hazafiságát, aggályainak, bár túlzottak lettek volna is, mély és tiszta forrását senki sem, maga Kossuth sem vonta soha kétségbe. A forradalom után, — könnyű annak, a ki mind azokat nem élte át! — élő tanúképp bizonyíthatom, nem volt köztünk ember, a ki ne Széchenyinek adott volna igazat.

Megható kifejezést adott ez érületnek ama korszak legelső költője, Arany János:

El kelle bukniuk, — haj, minő tanulmány! —
Meg kelle történiük, — oh mily áldozat! —
Hogy romjaidra s romjainkra hullván,
Adjunk. Igaz! tenéked igazat.

Bűnbánólag verte mellét, a ki csak egy szót szőtt valaha, amaz utóbbi hét év alatt, ellene. Senkinek sem jutott eszébe, bárha hibáztatta is, szereplésének e legutóbbi részét, a legnemesebb, mert legnagyobb önmegtagadással járó részét, épen csakis az ő régi idegbaja előbbrehaladásának, magyarán: teljes megbomlásának tulajdonítani.

E fölfedezéssel, úgy hiszem, megkésétt a pszichiatría.

A Széchenyi politikája nem szorult ily mentegetésre; a Kossuthé nem, ily igazolásra.

28 l. 15 kr. — IX. szám. Az ik-es igékről. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1857.
32 l. 15 kr. — X. szám. A nyelvújításról. *Szarvas Gábor* l. tagtól. 1875. 25 l. 15 kr.
(1873—1875.)

V. k. I. szám. Nyelvészkező hajlamok a magyar népnél. *Barna Ferdinánd* lev. tagtól. 1875. 40 l. 25 kr. — II. sz. A neo- és palaeologia ügyében. *Brassai Samuel* r. tagtól. 1875. 48 l. 30 kr. — III. szám. A hangsúlyról a magyar nyelvben. *Barna Ferdinánd* lev. tagtól. 1875. 48 l. 30 kr. — IV. szám. Brassai és a nyelvújítás. *Ballaqi Mór* r. tagtól. 1876. 22 l. 15 kr. — V. szám. Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett. *Szász Károly* l. tagtól. 1876. 40 l. 25 kr. — VI. szám. Művészet és nemzetiség. *Bartalus István* l. tagtól. 1876. 35 l. 20 kr. VII. szám. Aeschylus. *Tel'fy Iván* lev. tagtól. 1876. 141 l. 80 kr. — VIII. szám. A mutató névadás hibás használata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1876. 15 l. 10 kr. — IX. szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. *Imre Sándor* l. tagtól. 1876. 97 l. 60 kr. — X. szám. Bórczy Károly emlékezete. *Arany László* l. tagtól. (1875—1876.)

VI. k. I. szám. A légy aspiraták kiejtéséről a zombon. *Mayr Auréltól* 10 kr. — II. szám. A mandsuk szertartásos könyve. *Balint Gábortól* 10 kr. — A rómaiak satirájáról és satirairókról. *Dr. Barna Ignác* l. tagtól 20 kr. — IV. szám. A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében, összehasonlítva a keleti arabokéval. *Goldziher Ignác* l. tagtól. 50 kr. — V. Emlékbeszéd Jakab István l. t. fölött. *Szász Károly* r. tagtól 10 kr. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. *Szilágyi István* l. tagtól. II. *Vassary Kozsától*. III. *Kévész Imre* l. tagtól. 60 kr. — VII. Emlékbeszéd Mátray Gábor l. t. felett. *Bartalus István* l. tagtól 10 kr. — VIII. A mordvaiak történelmi vizontagsági *Barna Ferdinánd* l. tagtól 20 kr. — IX. Eranos. *Tel'fy Iván* l. tagtól. 20 kr. — X. Az ik-es igékről. *Joannovics György* l. tagtól 40 kr. (1876.)

VII. k. I. Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 50 kr. — II. Podhorszky Lajos magyar-sínai nyelvhasználatára. *Budenz Jozsef* r. tagtól. 10 kr. — III. Lessing (székfoglaló). *Zichy Antal* l. tagtól. 20 kr. — IV. Kapcsolat a Magyar és szonmi irodalom között. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 10 kr. — Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyarban. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 30 kr. — VI. Rankavis Kleon új-görög drámája. *Tel'fy Iván* l. tagtól. Ára 30 krajcár. — VII. A nevek alk és tik személynévéről. *Imre Sándor* l. tagtól. 20 kr. — VIII. Emlékbeszéd Székács József l. tag fölött. *Ballaqi Mór* r. tagtól. 20 kr. — IX. A török-tatár nép primitív kultúrájában az égi testek. *Vámberg Armin* r. tagtól 10 kr. — X. Batori László és a Jordánszky-codex bibliafordítása. (Székfoglaló.) *Volf György* l. tagtól 10 kr.

VIII. k. I. Corvin-codexek. *Dr. Abel Jenőtől*. 60 kr. — II. A mordvainak pogány istenei a ünnepi szertartásai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 50 kr. — III. Orosz-lapp utazásomból. *Dr. Genetz Arvidtól*. 20 kr. — IV. Tanulmány a japáni művészetéről. *Gr. Zichy Agostól*. 1 frt. — V. Emlékbeszéd Pázmándi Horvát Endre 1839-ben ölhunyt r. t. fölött. A születése századik évfordulóján, Pázmándon rendezett ünnepélyen, az Akadémia megbízásából tartotta *Szász Károly* r. t. 10 kr. — VI. Ükkonphár. A régi magyar jogi szokásnak egyik töredéke. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — VII. Az ugynevezett légy aspiraták phoneticus értékéről az ó-ind-ban. *Mayr Auréltól*. 60 kr. — VIII. Magyarországi humanitások és a dunai tudós társaság. *Dr. Abel Jenőtől*. 80 kr. — IX. Ujperza nyelvjárások. *Dr. Posler Karolytól*. 50 kr. — X. Borogezási Nagy Pál élete és munkái. Székfoglaló *Imre Sándor* r. tagtól. 30 kr.

IX. k. I. Emlékbeszéd Schiafner Antal l. tag felett. *Budenz J.* r. tagtól 10 kr. — II. A Boro-Budur Jáva szigetén. *Dr. gr. Zichy Agost* l. tagtól 40 kr. — III. Nyelvünk újabb fejlődése. *Ballaqi Mór* r. tagtól 20 kr. — IV. A humnok és avarok nemzetisége. *Vámberg Armin* r. tagtól. 30 kr. — A Kón-vagy Petrarke-codex és a kónok. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 30 kr. — VI. Emlékbeszéd Lewes Henrik György külső tag felett. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VII. Ós vallásunk főistenei. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 40 kr. — VIII. Schopenhauer aesthetikája. *Dr. Russiccha Kálmántól*. 10 kr. — IX. Ós vallásunk kisebb isteni lényei és áldozati szertartásai. *Barna F.* l. tagtól 30 kr. — X. Lessing mint philologus. *Dr. Kont Ignác* l. tagtól 30 kr. — XI. Magyar egyházi népének a XVIII. századból. Székfoglaló. *Boginich Mihály* l. tagtól 50 kr. — XII. Az analógia hatásáról, főleg a szóképésben. *Simonyi Zsigmond* l. tagtól 20 kr.

X. k. I. A jelentésstan alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Székfog-

tól 10 kr. — VI. Euripidesz tropusai összehasonlítva Aeschylus és Sophoklesz tropusáival. Miveltégtörténeti szempontból. (Adalék a költészet összehasonlító tropikájához.) *Dr. Peto Vilmos* tanártól. 60 kr. — Id. gróf Teleki László ismeretlen versei. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VIII. Cationale et Passionale Hungaricum. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 30 kr. — IX. Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig. *Jákab Elek* l. tagtól. 50 kr. — X. Emlékbeszéd Klein Lipót Gyula k. tag felett. *Dr. Heinrich Gustav* lev. tagtól. 40 kr. — XI. Újabb adalékok a magyar zene történelméhez. *Bartalus István* l. tagtól. 40 kr. — XII. A magyar romantizmus. (Székfoglaló.) *Banóczy József* l. tagtól. 10 kr. — XIII. Újabb adalék a magyar zene történelméhez. *Bartalus István* l. tagtól. 40 kr.

XI. k. I. Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — II. Ujgörog irodalmi termékek. *Dr. Telfy Iván* l. tagtól. 40 kr. — III. Középkori görög verses regények. *Dr. Telfy Iván* l. tagtól. 30 kr. — IV. Időgen szólt a görögben és latinban. *Dr. Posder Károlytól*. 50 kr. — V. A csuvasokról. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 30 kr. — VI. A számlálás módjai és az év hónapjai. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — VII. Tolegii Miklós mester magyar katechizmusa 1562-ik évből. *M. Lath Béla* l. tagtól. 10 kr. — VIII. Kálldi György nyelve. *Dr. Kiss Ignác*tól. 50 kr. — IX. A Muhammedán jogtudomány eredetéről. *Goldziher Ignác* l. tagtól. 10 kr. — X. Vámbery Ármín. A magyarok eredete című műve néhány főbb állításának bírálata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 60 kr. — XI. A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a nyelvőr. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — XII. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. Válaszom Hunfalvy Pál bírálati megjegyzéseire. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 30 kr.

XII. k. I. Seneca tragédiái. *Dr. Kont Ignác*tól. 60 kr. — II. Szombatos codexek. *Dr. Nagy Sándortól*. 30 kr. — III. A reflexív és vallásrökölési elem a költészetben a Longfellow. Székfoglaló. *Szász Béla* l. tagtól. 30 kr. — IV. A belviszonyragok használata a magyarban. *Kiss Ignác és Munkácsi Bernáttól*. 50 kr. — V. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet II. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 50 kr. — VI. Kikről tanult a magyar írni, olvasni? *Volf György* l. tagtól. 50 kr. — VII. A kasztamuni-i török nyelvjárás. *Irtó Thury József*. 50 kr. — VIII. Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél. *Telfy Iván* l. tagtól. 20 kr. — IX. Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya. *Kalmány Lajostól*. 20 kr. — X. A mondátanalízis. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 60 kr. — XI. A kunok nyelvéről és nemzetiségéről. *Gr. Kun Géza* t. tagtól. 40 kr. — XII. Isota Nogarola. (Székfoglaló.) *Ábel Jenő* l. tagtól. 50 kr.

XIII. k. I. Kudrun, a monda és az eposz. *Heinrich G.* l. tagtól. 40 kr. — II. A votják nép multja és jelene. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — III. Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben. *Goldziher J.* l. tagtól. 40 kr. — IV. A homeroszi Demeter-hymnusról. *Ábel Jenő* l. tagtól. 50 kr. — V. A votjákok pogány vallásáról. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 kr. — VI. A régi magyar nyelv szótára. *Szarnas Gábor* r. tagtól. 10 kr. — VII. Egy kis viszhang Vámbery Ármín ur válszára. *Budens J.* r. tagtól. 20 kr. — VIII. Ki volt Calepinus magyar tolmácsa. *Szily K. Imán* r. tagtól. 10 kr. — IX. Szegedi Lénárt énekeskönyve. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 50 kr. — X. Szőrendi tanulmányok. I. rész. *Joannovics György* t. tagtól. 30 kr. — XI. A kisebb görög tragikusok tropusai. *Peto Vilmostól*. 10 kr. — XII. Heraclius. Rankavis Leon hellén drámája. *Telfy Iván* l. tagtól. 30 kr.

XIV. k. I. Az 6- és középkori Terentiusz biographiák. *Ábel Jenőtől*. 40 kr. — II. Szőrendi tanulmányok. II. rész. *Joannovics György*tól. 40 kr. — III. A mordva nép házassági szokásai. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — IV. Jelentés újhellén munkákról. *Telfy Iván* l. tagtól. 30 kr. — V. Mythologiai nyomok a magyar nép nyelvében és szokásaiban. *Kalmány Lajostól*. 10 kr. — VI. Etymologium magnum Romanis. *Putnoky Miklóstól*. 20 kr. — VII. A magyar szótók. *Simonyi Zsigmond*tól. 30 kr. — VIII. A nyelvújítás történetéhez. *Simonyi Zsigmond*tól. 20 kr. — IX. Szőrend és accentus. *Brassai Sámuel* t. tagtól. 40 kr. — X. Három franciaia hellenista és a volapük. *Telfy Iván* l. tagtól. 20 kr. — XI. Euhemeris reliquia. *Nemethy Gézától*. 60 kr. — XII. Gáti István steganographiája, kapcsolatban a modern stenographiával. *Vikár Estától*. 40 kr.

XV. k. I. Az iszlám vallásos mozgalmak az első négy században. *Dr. Schreiner Márton*tól. 30 kr. — II. André Chénier költészete. *Harasztó Gyulától*. 1 frt 50 kr. — III. Kombináló szóalkotás. *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 40 kr. — IV. Az aranyok-

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADEMIA

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL.

ELMUNKÁI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

XV. KÖTET. VI. SZÁM.

ÚJABB HELLÉN MUNKÁK

ÉS

A HELLÉN NYELVTANÍTÁS.

DR. TELFY IVÁN

L. TAGTÓL.

Ára 60 kr.

BUDAPEST.

1890.

I. k. I. Solon adótvényéről. *Telley István* 1867. 14 l. Ár. 10 kr. — II. Adalékok az attilai törvénykönyvhöz. *Telley István* 1868. 16 l. 10 kr. — III. A legújabb magyar Szantifikőről. *Tachányi J. Béla* 1868. 30 l. 20 kr. — IV. A Nibelung-ének keletkezéséről és gyűjteményéről. *Szász Károly* 1868. 30 l. 10 kr. — V. Tudománybeli hátramaradásunk öka, s ezek tekintetéből Akadémiánk feltevése. *Telley Ferencz* 1868. 15 l. 10 kr. — VI. A keleti török nyelvéről. *Farmány Áron* 1868. 18 l. 10 kr. — VII. Gábori-Katona István Óleg mint nyelvész. *Imre Sándor* 1869. 28 l. 30 kr. — VIII. A magyar egyházak szertartásainak önekei a XVI. és XVII. században. *Bartalus István* 1869. 184 l. 60 kr. — IX. Adalékok a régi magyar irodalom történetéhez. (1. Székely Mihályék előig ismeretlen műveiről. 1550—59. — 2. Egy népirodalmi emlékek 1550—75-ből. — 3. Balta Magyar olasz Szótárkötés 1589-ből. — 4. Báthory István országjáró mint író. — 5. Szecezi Molnár Albert 1574—1633.) *Telley Ferencz* 1869. 176 l. — X. A magyar bővített mondat. *Brassai Samuél* 1870. 46 l. 20 kr. — XI. Jelentés a felső-ausztriai kolostorok Magyarországot illő leíratairól és nyomtatványairól. *Bartalus István* 1870. 43 l. 20 kr. (1867—1869.)

II. k. I. A Konstantinápolyból legújabbban érkezett négy Corvin-nyelvű. *Moray Gábor* l. tagtól 1870. 16 l. 10 kr. — II. A tractus felfogásáról. Székfoglaló. *Szász Károly* r. tagtól 1870. 32 l. 20 kr. — III. A talékok a magyar nyelvű órák kértéséhez. *Jocanonis Gy.* l. tagtól 1870. 43 l. 20 kr. — IV. Adalékok a magyar rokonságról szóló értelmezéséhez. *Findly Henrik* l. tagtól 1870. 47 l. 20 kr. — V. Solomus Dénes kultúranyvi és a hitványi görög népvilág. *Telley Imre* lev. tagtól 1870. 23 l. 20 kr. — VI. Q. Horatius satirák. Ellátás. tartalmány. Székfoglaló. *Zichy Antal* l. tagtól 1871. 33 l. 20 kr. — VII. Újabb példák a régi magyar irodalom történetéhez. (I. Magyar Pál XIII. századbeli humorista. II. Matig kir. hercege, mint attilai író. III. Balta Bornaud magyar olasz szótárkötés 1582-ből. Második kötet. IV. Egy XVI. századbeli névnyomtatvány. XV. és XVII. századbeli párhuzamok. V. Akadémiai esemény Magyarországon Bessenyei előtt.) *Telley Ferencz* r. tagtól 1871. 124 l. Ár. 40 kr. — VIII. A sémi magánhangzók és megjelölésük módjáról. *Gr. Kuvn Géza* lev. tagtól 1872. 59 l. 20 kr. — IX. Magyar szófejtések. *Szilady Aron* l. tagtól 1872. 16 l. 10 kr. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. *Sancsary Sándor* l. tagtól 1872. 114 l. 20 kr. — XI. A deiterák. *Szilady Aron* lev. tagtól 1872. 23 l. 20 kr. — XII. Emlékbeszéd Arany Gergely felett. *Savarenyi József* lev. tagtól 1872. 13 l. 10 kr. (1869—1872.)

III. k. I. Commentator commentatus. Tárlozatok Horatius satiráinak magyarázó után. *Brassai Samuél* r. tagtól 1872. 109 l. 40 kr. — II. Apézai Csér János Barczai Akos fejedelmhez benyújtott terv a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében. *Szabo Károly* r. tagtól 1872. 18 l. 10 kr. (1872.) — III. Emlékbeszéd Bitoitz Lajos felett. *Szabo Imre* l. tagtól 1872. 18 l. 10 kr. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló. *Vadnai Károly* l. tagtól 1873. 64 l. 20 kr. — V. Emlékbeszéd Engel József felett. *Findly Henrik* l. tagtól 1873. 16 l. 10 kr. — VI. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ököltészetre. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 1873. 135 l. 40 kr. — VII. Emlékbeszéd Schleichner Ágost, külső l. tag felett. *Riedl Sándor* l. tagtól 1873. 16 l. 10 kr. — VIII. A nemzetiségi kérdés az araboknál. Dr. *Goldsiher Ignác* 1873. 64 l. 30 kr. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. *Riedl Sándor* l. tagtól 1873. 12 l. 10 kr. — X. Adalékok Krim történetéhez. *Gr. Kuvn Géza* l. tagtól 1873. 52 l. 20 kr. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. *Riedl Sándor* lev. tagtól 51 l. 20 kr. (1872—1873.)

IV. k. I. szám. Paralipomena kal diorthomena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneide II-ik könyvére. különös tekintettel a magyarra. *Brassai Samuél* r. tagtól 1874. 151 l. 40 kr. — II. szám. Bülnth Gábor jelentése Oroszország és Aszsiában felt. utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt kiadványik duna hangjegye. 1874. 32 l. 20 kr. — III. szám. A classica philológiának és az összehasonlító írja nyelvészetnek magyarázó hazánkban. Székfoglaló. *Bartalus István* l. tagtól 1874. 182 l. 40 kr. — IV. szám. A hitványi és hitványi mondatról. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 1874. 31 l. 20 kr. — V. szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletre hozott könyvekről, tekintettel a nyomtatványokról. *Dr. Goldsiher Ignác* 1874. 182 l. 40 kr.

UJABB HELLÉN MUNKÁK ÉS A HELLÉN NYELVTANÍTÁS.

DE TÉLFY IVÁN

L. TAGTÓL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.